

נולד למלחמה בלבד

אל"ם (מיל") בן-עמי כהן
בעת המלחמה: מפקד גדוד תותחנים בה"ד 9

חטי"לים במצוקה מחפשים מנהיג חטי"לים

שאינו להם מפקד מוגדר, מוכנים לקבל
פקודות גם ממפקד שאינם מכירים. במצב
שבזה אין זמן ואפשרות לברר מי המנהיג

של בית-הספר לתותחנים, וזו נבעה מהצורך המיידי לתגבר לפני פרוץ הקרבות את הכוח הסדיר שהחזיק בקו המוצבים ברמת-הגולן ובסיני. כך, באופן מקרי, הוטלה עלי המשימה הרחופה והלא-שגרתית לאלתר ולהקים במהירות גדוד תו"מתיים, לעלות עימו לרמת-הגולן ולעבות את המערך הארטילרי שם.

* * *

בשעה 5 בבוקר ביום ו', 5 באוקטובר, הוזעקתי לכסיס. במשרד סגן מפקד הבסיס קיבלתי פקודה קצרה בעל-פה מסא"ל עודד בונה. בפקודה היו כל הפרטים הדרושים ובעצם לא היה בה כלום: "אתה מקים מייד גדוד מחניכי וממפקדי בה"ד 9. בעוד שעה תקבל אוטובוסים. תעלה למחנה פילון, שם תקבל ציוד של גדוד מילואים,

אני כותב את השורות האלה כדי לשמר את זיכרונות המלחמה, שבה פיקדתי על גדוד בה"ד 9 המאולתר, שאותו הקמתי תוך כמה שעות יחד עם המדריכים והחניכים של הקורסים, שהיו ביום שישי, ערב יום הכיפורים 1973 בבית-הספר לתותחנים בבה"ד 9. לחמתי עם הגדוד הזה ברמת-הגולן עד שפורק סמוך לתום המלחמה הנוראה. לאחר מכן התנדבתי לשמש כמפקד הסיוע של חטיבת גולני בהתקפה השנייה לכיבוש החרמון.

* * *

מלחמת יום הכיפורים פרצה בהפתעה מוחלטת. צה"ל והמדינה כולה לא היו ערוכים לקראתה. כיממה לפני שהחלה המלחמה קיבל המטכ"ל החלטה להקים גדוד מאולתר, שיהיה מבוסס על כוח-האדם

תומ"תים מסוג M-50. תעבור דרך מפקדת מת"פ (מפקד תותחנים פיקודי) צפון, שם תקבל הוראות קשר ופקודת פריסה. הערב אתה פורס עם שלוש סוללות ברמת-הגולן. כל הסגל וחניכי הבסיס לרשותך לצורך הקמת הגדוד.

גדוד תותחנים מתנייעים הוא מכונת מלחמה הפועלת ביעילות רק לאחר שכל מרכיבי הגדוד עברו הכשרה מקצועית ייעודית ברמה האישית וכן אימון טכני כצוות לוחם ברמת הצוות, הסוללה, והגדוד. כל בעלי התפקידים בגדוד - הקצינים, התותחנים, נהגי התומ"תים, המשנים-הטכניים, המודדים, הקשרים, המכונאים ועד אחרון הטבחים - חייבים להתאמן לפעול כגוף אחד. הקמת גדוד תותחנים מתנייעים אורכת שבועות, ולעיתים חודשים. ראשיתה באימון מקצועות בסיסי שבו עוברים החיילים הכשרות ברמה האישית לתפקידם בגדוד. לאחר תהליך מסודר של ציוות החיילים למסגרות ברמת הצוות והסוללה מקיימים אימון צוותים. לאחר מכן עובר הגדוד אימון סוללתי וגדודי, אימון הקמת גדוד מסתיים בתרגיל אש, בבוחן כשירות גדוד, שבו בוחנים את יכולת הגדוד לפעול כיחידה צבאית מאומנת ומגובשת.

כשקיבלתי את הפקודה מעודד הבנתי מייד את הקשיים הכרוכים בהקמת גדוד מאולתר. ידעתי שקיים קושי טכני לבצע את המשימה הזאת וכן שאין בהיסטוריה של חיל התותחנים תקדים להקמת גדוד תותחנים מתנייעים מאולתר מקבוצת חיילים לא מאומנת, והכול תוך שעה. סברתי שהמשימה שהוטלה עלי הינה קשה ואולי בלתי אפשרית לביצוע. עם זאת, לא עלה בדעתי לסרב או למחות על הקושי שבפקודה. חונכתי בצבא, שמותר וצריך להעיר על פקודות לא הגיוניות, ולכן הייתי חייב ורשאי להביע את דעתי, אך לא עלה בדעתי שלא לבצע את הפקודה כלשונה. הבנתי שאני חייב לבצע את ההוראות לא רק בגלל שזו פקודה מרמה ממונה, אלה בעיקר משום שבאותה עת לא היתה דרך אחרת לתגבר את הכוח הסדיר ברמת-הגולן. ביום שישי בבוקר לא ידענו שעומדת לפרוץ מלחמה. ידענו על כוננות לקראת יום קרב שהסורים מתכננים.

רס"ד הבסיס, יפתח סמוכה, ריכז את כל סגל הבסיס על מגרש הטניס. כשהם מצוידים בנשקם האישי ובחגור מלא התייצבו החיילים לפי קבוצות שיוך והסתדרו לפי מסגרות האימונים בצידו המגרש. ערכנו אותם בשלשות, לפי הקורסים: קורס תותחן שלב ב' (חיילים מבוגרים, עולים חדשים שבקושי דיברו עברית), קורס קצינים, קורס קשרים, קורס משנים-טכניים. כמו כן נערכו במגרש אנשי מחלקת התחזוקה, חובשים, נהגים לרכב ולרק"ם, מכונאים, טבחים, אפסנאים. בקבוצות נפרדות עמדו הקצינים והמדריכים של המדורים. למקום הגיעו ארבעה אוטובוסים של אגד, ומלאכת הקמת הגדוד החלה.

התחלתי את הקמת הגדוד ללא כל רשימות שמיות. לא היה זמן לכך. כל התהליך התנהל בצורה מאולתרת, או בלשון צבאית, "פתרון בעיות תוך תנועה והיתקלות".

באמצעות מגפון הבהרתי בכמה מילים מה עומד לקרות. ציינתי שאני המג"ד ורס"ן שמואל גולן, סגני בקורס היסוד, הוא הסמג"ד. חילקתי את החיילים לסוללות, והוריתי למפקדי הסוללות שמיניתי

להכין רשימות שמיות.

לכל סוללה הקציתי ארבעה קצינים - מפקד סוללה, קצין עמדת תותחנים (קע"ת), קצין סוללה (ק"ס) וקצין נוסף; ארבעה משנים-טכניים, לפחות שניים מהם מדריכים; שמונה צוערים לפי מפתח של שני צוערים לפחות בכל צוות תומ"ת; לפחות ארבעה מדריכי קורס תותחן מיועדים כמפקדי צוות; חניכי קורס תותחן שלב ב' כתותחנים; קשרים, נהגים, נהגי תומ"תים, טבחים, אפסנאים, חובשים וכל יתר בעלי התפקידים המשלימים יחד את תקן המסגרת הסוללתית. תוך פחות משעה השלמתי את הרכבת הגדוד, שכלל שלוש סוללות תותחנים וסוללת מפקדה.

לאחר התארגנות מהירה יצאה שיירת האוטובוסים בפיקוד הסמג"ד לימ"ח במחנה פילון. אני מלווה בשני קצינים - סרן נועם דוד וקצין הקשר סגן משה סירוטה - יצאנו בגי"פ למפקדת מת"פ צפון בנצרת כדי לקבל את תיקי העמדות, פקודות הפריסה והוראות הקשר. לאחר כשלוש שעות הגענו למפקדה. קצין האג"ם של המת"פ וכמה מש"קים קיבלו אותנו. לאחר תדריך קצר ולאחר שקיבלנו את הפקודות, המפות, הוראות הקשר ותיקי העמדה, נסענו למחנה פילון, אל הימ"ח שבו הצטייד הגדוד. ביישובים שבהם עברנו שררה אווירה רגילה של ערב יום הכיפורים, ולא היו כל סימנים של מתח, דאגה או כוננות צבאית, ואולם במפקדת פיקוד הצפון ובמחנה פילון היתה פעילות מלאה ולא שגרתית של הצטיידות והכנות מבצעיות.

הגעתי לפילון בסביבות השעה 3 אחר-הצהריים. הגדוד כולו התרכז בסככת תומ"תים והיה בתהליך הצטיידות. היתה שם מהומה גדולה. רעש והמולה של עשרות חיילים לא מאורגנים שנשאו ציוד וניסו לזווד את התומ"תים והמפ"קים. עשרות חיילים התרוצצו ממקום למקום ללא שליטה. מפקדים ניסו לאתר את פקודיהם החדשים שאותם לא הכירו. עד מהרה התברר לי, שהצטיידות אינה מתקדמת בקצב הדרוש ושאינן כל סיכוי לסיים את הצטיידות בלוח הזמנים שהוכתב לגדוד. חששתי שלא נספיק להכין את הגדוד לתנועה ולהעמסה על מובילי הטנקים, שאמורים להסיע אותנו אל העמדות ברמת-הגולן. ידעתי, שאם לא נהיה מוכנים לעלות על המובילים בזמן שנקבע, נישאר ללא מובילים ונצטרך לעלות לרמה עד לעמדות בנסיעה על שרשרות בלילה בשטח הררי לא מוכר.

החלטתי שאני חייב לנקוט צעדים שיאפשרו לי שליטה ופיקוד על הגדוד. עליתי על אחד התומ"תים ובצעקות עצרתי כל פעילות בגדוד. פקדתי על כולם לעמוד ללא כל תנועה ודרשתי שקט מוחלט בסככה. במצב שנוצר יכולתי לתקשר ולפקוד על כל חיילי הגדוד. ריכזתי אלי את הצוערים ואת סגל המדריכים שאותם הכרתי אישית, ובאמצעותם יכולתי לא רק להוריד פקודות לביצוע אלא אף לוודא את ביצוען. כך הפעלתי את כל יתר חיילי הגדוד.

התנהגות סגל האפסנאים בימ"ח היתה מכשול נוסף בתהליך הוצאת הציוד מהמחסנים, שהתנהל באיטיות מרגיזה. האפסנאים בימ"חים לא שמחו, בלשון המעטה, לפרק את אצטבאות הציוד המסודר והארוז באריזות משמרות מיוחדות. כוונות, משקפות ומצפנים, ציוד קשר, ארגזי כלים חדשים ומאורגנים וכן כל הזיוד לתומ"תים, נפרקו מהאצטבאות המסודרות למופת, נערמו על רצפת

הסככה והועברו לרשות חיילים "זרים" שכאו מרחוק. אני מניח שבסתר ליבם האמינו האפסנאים, שתוך זמן קצר תבוא הוראה לעצור את תהליך ההצטיידות, ולכן כדאי לעכב ככל האפשר את העברת הציוד לגדוד.

הפעלתי לחץ כבד על מפקד הימ"ח שיזרו את העברת הציוד ושיפתח את כל המחסנים "הסודיים" שלו לציוד הרגיש, שבלעדי לא יכולנו לתפקד. ויתרתי על ארגון וסידור הזיוד בתוך התומ"תים בהתאם לתרגולת המקובלת. לאחר שהסתיימה העמסת התחמושת יצאנו אל הרחבה שבחזית הסככה להעמסת התומ"תים על המובילים. בקושי עמדנו בזמן שהוקצה לנו, אבל יצאנו אל העמדות על גבי מובילים. בין 11 ל-12 בלילה שבין שישי לשבת יצאנו בשלוש שיירות סוללתיות אל עבר העמדות ברמת-הגולן.

בפקודת הפריסה שקיבלתי תוכנן שהגדוד יפרוס בשלוש עמדות סוללתיות מרוחקות זו מזו, כדי שנוכל לכסות בסיוע אש ארטילרית את כל רוחב החזית. העמדות היו בתל חרמונית בצפון, בעין זיוון במרכז ובעמדת תל פרס בדרום. הדרג הגדודי התמקם ליד מחנה נפח במרכז.

התפקיד שהוטל עלי היה לשמש כקצין תצפית ארטילרית בתל פרס, לשם הגעתי בשבת בסביבות השעה 13:00. בשעה 14:00 טילפן אלי סא"ל אריה שחם, מפקד הסיוע החטיבתי של חטיבה 188 מהמפקדה בנפח: "הסורים מורידים רשתות הסוואה, תראה מה רואים מהתצפית שלך." הגעתי תוך פחות מדקה לדרך התצפית המזרחי, שבו היתה מוצבת משקפת 20X120, וראיתי מאות הבהקי ידי ממאות התותחים הסורים שפתחו באש, ממש באותה עת, לרוחב ולעומק כל חזית רמת-הגולן. עברו כמה שניות ומטחי ארטילריה התחילו לנחות באכזריות וברצף על תל פרס וכנראה על כל כוחותינו מהחרמון ועד דרום רמת-הגולן. מהאופק במזרח הופיעו עשרות מטוסי קרב סוריים. המלחמה פרצה בבת אחת ואנחנו על התל לא ידענו כינתיים שזו מלחמה.

כל שלוש סוללות הארטילריה של גדוד בה"ד 9 המאולתר פתחו באש בפעם הראשונה מאז הוקם הגדוד, ללא כל תרגול מוקדם. ישר במלחמה. האש הארטילרית של הסוללות אמנם לא בלמה את הסורים, ובכל זאת היתה חשובה בסיוע לכוחותינו שנלחמו על נפשם. מדיווחים שקיבלתי ממפקדי הסוללות התברר, שתוך כמה דקות לאחר הפתיחה באש, הגיעו הצוותים והסוללות לביצועים ברמה מבצעית מעולה. הם תפקדו ללא מעצורים. בדייקנות וכמהירות, נענו לכל פקודות האש. הצוותים והסוללות התגבשו במהירות כיחידה לוחמת ורוח הלחימה היתה טובה ומעודדת. 28 שעות לאחר שהוקם גדוד בה"ד 9 המאולתר, הוא היה לכוח מבצעי בסדר הכוחות שלחם ובלם את התקדמות הסורים בשעות הראשונות והמכריעות של המלחמה ברמת-הגולן.

לאחר שעות של לחימה בלתי-פוסקת קיבלה סוללה ב', שהיתה פרוסה למרגלות תל פרס, פקודה לדלג לעמדה חדשה מערבית לציר הנפט. הפקודה הסופית לדילוג התקבלה בעמדה בסביבות השעה 2:00 לפנות בוקר ביום א', 7 באוקטובר.

באותה עת כבר הצטברו בחדרי המלחמה דיווחים ועדויות על

כך, שכוחות טנקים סוריים נעים בדרום רמת-הגולן, בשטחנו. טנקים סוריים נראו גם מוקדם יותר במוצאי שבת בשעה שחצו את ציר הנפט ליד חושניה.

תנועת הסוללה מעמדת תל פרס לעמדה החדשה התנהלה בהתאם לתרגולת מבצעית: המפי"ק והתומ"תים בראש והדרגים מאחור. בדרכה לעמדה החדשה עלתה הסוללה על מארב טנקים סורי כאשר היתה בסמוך למנחת ההליקופטרים שממערב לתל פרס. המפי"ק ותומ"ת מספר 3 שהיו בראש הטור הצליחו להיחלץ מהמארב, אולם יתר שלושת התומ"תים הושמדו באש התותחים ומקלעי הטנקים הסוריים. שישה-עשר חיילים נהרגו במארב הזה. חלק מן הנותרים נסוגו אל תל פרס והצטרפו אלי, חלק מהם חזרו אל עמדת הסוללה והצטרפו לדרג הסוללתי וחלק מהם נסוגו במשך שלושה ימים עד שחברו אל כוחותינו.

7 באוקטובר, יום א', שעות הבוקר המוקדמות

שקט מוחלט שרר בכל דרום רמת-הגולן. לא נשמעו יריות ולא היו תזוזות טנקים. בשעת בוקר מוקדמת עליתי אל העמדות המקיפות את התל וכחנתי את מצבנו מעמדות שאיפשרו לי תצפית טובה על השטחים הקרובים לתל. ידעתי, כי התל מוקף בכוחות סוריים, שעברו בלילה לשטחים שממערב לתל. רציתי לאתר את מיקום האויב סביב התל ולעמוד על עוצמתו. הבחנתי בהם ללא כל קושי. זיהיתי חניוני טנקים סוריים בכמה מקומות מסביב לתל. הם היו קרובים מאוד. תצפית הבוקר השקטה לא נמשכה זמן רב. את הדממה הפר רעש כבד של מנועי טנקים רבים. ענן האבק שעלה מאחורי הטנקים הראשונים, גדל והתפתח למשולש אבק אדיר, שכיסה את כל האופק במזרח. דיוויזיה משורינית סורית במלוא עוצמתה החלה בבת אחת בתנועה ברוחב חזית של כ-300 עד 500 מטרים ובעומק של כמה קילומטרים. תוך כמה דקות הגיע ראש החץ אל מה שהיה פעם הקו הסגול והמשיך בתנועה רצופה, בלי להאט. הם עברו מצפון לתל פרס ופנו צפונה ומייד מערבה אל כיוון מחנה נפח, אל מפקדת האוגדה ואל מרכז רמת-הגולן. כשדיווחתי על תנועת הדיוויזיה קיבלתי כתשובה מאל"ם פנחס, שאת קולו הכרתי וזיהיתי באופן אישי, את הפקודה הקשה ביותר בכל שירותי בצה"ל: "אתם רשאים לפנות את התל ולסגת לכינרת בכל עת שתוכלו. כל אחד לנפשו." פחות מ-24 שעות מפרוץ המלחמה והמצב גרוע ביותר: הייתי מכותר בתל פרס עם כוח קטן, לא מאומן, שרובו לא היה מוכר לי. מפקדת האוגדה נסוגה אל קו הירדן. לא היה כל סיכוי שיוקצה כוח לחלץ אותנו, המכותרים בתל פרס, חטיבות המילואים, אמורות להגיע במקרה הטוב רק בעוד כעשרים וארבע שעות. עד אז, "כל אחד לנפשו."

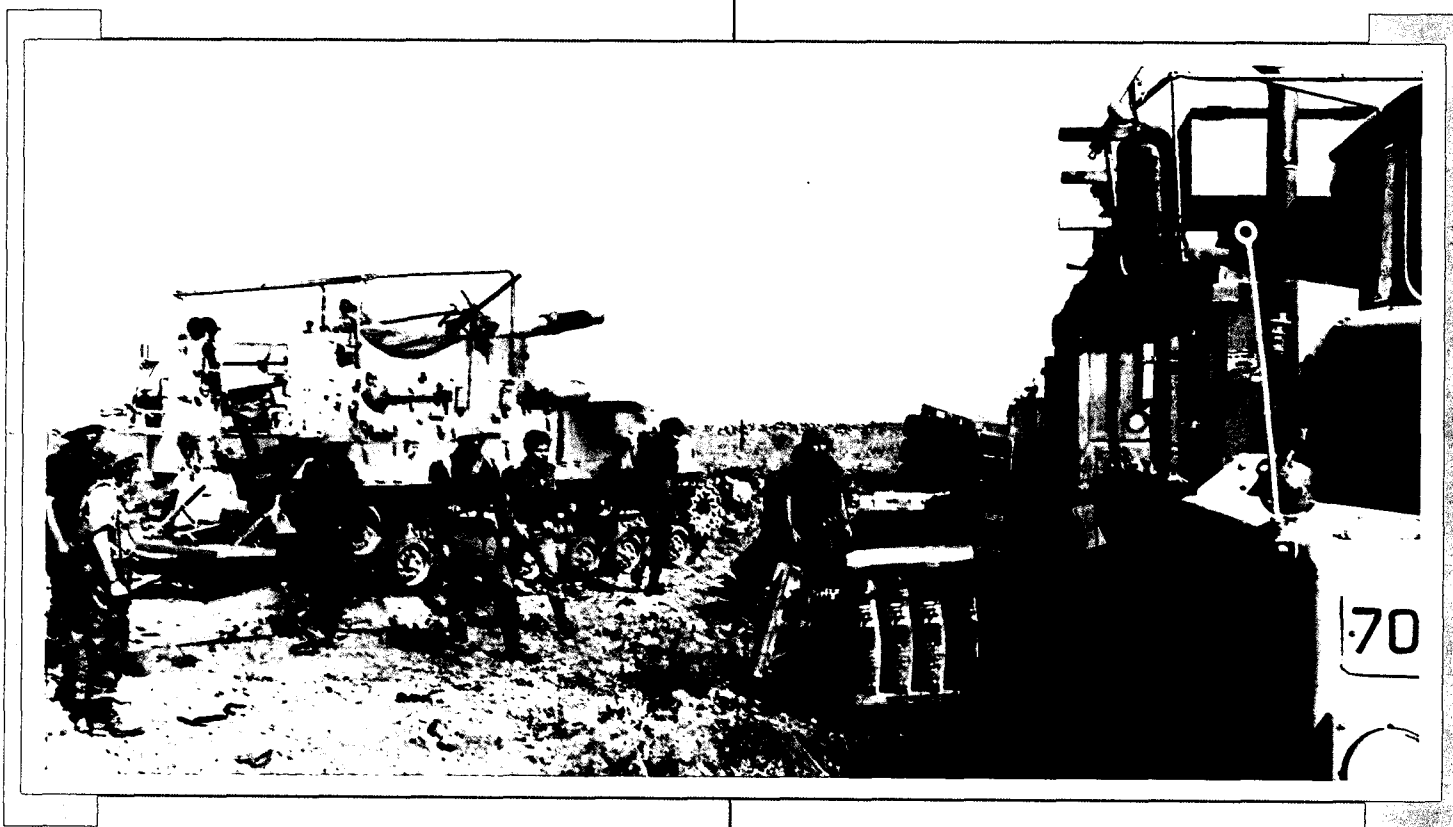
בתל היתה איתי קבוצת חיילים לא לוחמים. קבוצה שנאספה בתל מסיבות שונות ללא קשר בין החיילים. כבעל הדרגה הבכירה ביותר במקום התחלתי לתכנן את ציר הנסיגה שלנו. לא היה לי כל מושג על קו המגע הנוכחי בין הסורים לכוחותינו וכמובן שלא היתה

נעמדתי זקוף ככל האפשר כדי שיראו אותי היטב וניפנפתי ככל יכולתי בידיים, כשקלעים מזמזמים מסביבי. כמה חיילים הצטרפו לניסיון הנואש לסמן לטנקיסטים שהם יורים על כוחותינו. כך המשכנו עד שאש הטנקים פסקה. למרבה המזל איש לא נפגע. מה ששבר אותי יותר מכל דבר אחר, מה ששחק באחת את כוח העמידה שלי, היה התנהגות צוותי הטנקים. יש לציין, שכמה שעות לפני שהחלה ההתקפה הסורית עלו הטנקים האלה אל התל וחברו אלינו. דיברתי עם מפקדי הטנקים והחלפנו תדרים. צוותי הטנקים ידעו שאנחנו על התל. לאחר התקפת הכוח הסורי המוטס לא היתה אחוות לוחמים, לא נעשה ניסיון לעזור לנו ולא היתה התחשבות במה שעלול לקרות לנו. הטנקים נשלחו אל התל כדי לפגוע בצנחנים הסורים ולא כדי להגן עלינו, או לחלק אותנו. ברגע שזיהו אותנו, הם זנחו אותנו על אף שידעו מה עומד לקרות. כשהטנקים נסוגו וירדו מהתל, קיבלתי את ההחלטה הקשה, לרדת מהתל ומייד. רצתי אל המדרון

לנו תמונת מצב של היערכות האויב. לא ידעתי האם לתכנן נסיגה עד לחוף המזרחי של הכינרת, או רחוק יותר, עד לחוף המערבי של הכינרת, ולא היה את מי לשאול. בהתייעצות עם רס"ן מנחם, סמג"ד הנח"ל, שהיה איתנו על התל, החלטנו לסגת רק לאחר רדת החשיכה. הדרך שנראתה לנו בטוחה וקצרה יותר לסגת עד לכינרת היתה מהתל לכיוון כללי מערב, דרך מעלה גמלא.

היערכות הסורים סביב התל ביום א' בצהריים לא הותירה ספק, שהסורים נערכים לכבוש את תל פרס. נמאס להם מהתצפית הישראלית שפועלת בעורפם, והם החליטו שזה הזמן המתאים לכבוש את התל.

כשהחלה ההתקפה הסורית על תל פרס התברר, שהסורים הפעילו עלינו התקפה משולבת של כוח מונחת מסוקים, גדוד חי"ר ויחידות שריון בסיוע ארטילרי כבד. בתום שלב האש הארטילרית המכינה של הסורים הנחיתו המסוקים הסוריים כוחות על התל. נלחמנו בהם

המזרחי לבדוק מה קורה עם הגרוד הסורי. ראיתי שגרוד החי"ר הסורי מטפס על המדרון המזרחי ומתקרב מאוד אל הבונקר, ואז נתתי את פקודת פינוי התל. לפני שירדתי מהתל הספקתי להודיע בקשר למת"פ צפון שאני עוזב את התל.

כל האנשים שהיו במוצב תל פרס החלו לרוץ על הדרך היחידה המוליכה מערבה. הזחל"ם שהבאתי מהימ"ח ירד גם הוא מהתל. ממש לפני שהתחלנו את הירידה התלולה נפתחה עלינו אש מאזור הבונקר. הסורים הגיעו אל ראש התל. הזחל"ם נסע על הכביש ונהגו עשה מאמצים שלא להתהפך בעיקולי הכביש הרבים והמסוכנים. אנחנו, שרצנו ברגל, קיצרנו את מסלול הירידה, חתכנו את העיקולים בקו ישר מראש התל ועד למטה אל המחצבה. במורד הדרך בתוך

ובשעה שהצלחנו לפגוע בכוחות המונחתים שמענו מגועי טנקים שעולים במאמץ גדול אל התל. עמדנו במגרש החנייה הקטן שליד הכניסה לבונקר מאחורי תלולית קטנה והמתנו שיחלפו השניות הארוכות עד להופעת הטנקים. היינו בטוחים שאלה טנקים סוריים, ולא ידענו מה לעשות. ואז התברר שאלה טנקים ישראליים - בכביש העולה אל התל ממערב הופיעו שני טנקי "שוט" (צנטוריון משופר) של צה"ל. הם היו בטוחים, שאנחנו החיילים הסורים שנחתו מהמסוקים, וירו עלינו אש תופת ממקלעיהם. הם ירו עלינו כפי שיורים על אויב שנוא ואכזרי. יכולתי לתפוס מחסה אבל הבנתי שחשוב יותר להבהיר מהר ככל האפשר לאנשי השריון שאנחנו ישראלים ולהביא אותם לנצירת האש. קפצתי מאחורי המחסה,

מחצבת הטוף הגדולה שליד תל פרס חברנו אל חניון הטנקים של גרוד 53. הופתעתי לראות את כמות הטנקים שהיתה שם. לא האמנתי שיש כמות כזאת של טנקים כשירים ממש ליד התל. בחניון המוגן היו 14 טנקים כשירים עם תחמושת, דלק ולוחמים. הוקל לי מאוד. אנחנו, נסוגי תל פרס, לא היינו יותר לבד מאחורי קווי האויב. הסיכוי שלנו להגיע בשלום לכינרת גדל באופן משמעותי.

עודד, מג"ד הטנקים, קיבל גם הוא רשות נסיגה בשעות הבוקר. הוא תיכנן לצאת עם חשיכה מהכיטור אל עבר קווי כוחותינו דרך ציר הנפט. חשבתי, כי אין שום סיכוי לצאת דרך ציר הנפט והצעתי לו לצאת דרך מעלה גמלא. לאחר בירורים ותיאומים עם הפיקוד ושיחה אישית של עודד עם יצחק חופי ("חקה"), אלוף פיקוד הצפון, סוכם, שנצא עם רדת החשיכה מהחניון, נאסוף חיילים במחנה הנח"ל שמדרום לתל פרס ונרד אל הכינרת דרך מעלה גמלא.

כסביבות השעה 18:00 התחלנו בתנועה. עברנו דרך מחנה הנח"ל ואספנו שם חיילי נח"ל, חיילים שפינו מעוזים בקו וצוותים שהטנקים

למלחמת יום הכיפורים, צה"ל לא נסוג בכלל, ולבטח שלא נסוג נסיגה כל-כך עמוקה. עד אז לא היה צורך ב"הסעת חירום להמונים" כפי שעשינו אנחנו. היה ברור, שעודד לא יוכל להיכנס לקרב שב"ש עם החיילים שהיו תלויים על הטנקים. לפני שיצאנו מהחניון סיכמתי עם עודד, שכאשר יזהה אויב ולפני כניסה לקרב, ייתן לי אות בקשר כדי שאוריד את הלוחמים התלויים על הטנקים.

היה זה לילה בהיר וניתן היה לראות למרחק גדול יחסית. התקדמנו בתנועה מבצעית מאובטחת ללא אורות אל עבר מעלה גמלא בעור הארטילריה הסורית מנסה ללא הצלחה לפגוע בנו. התנועה שלנו היתה זהירה ואיטית. נענו בפריסה רחבה מאוד יחסית, בתרגולת של תנועה לקראת מגע - מחלקה מובילה פרוסה לרוחב השלוחה, המג"ד ויתר הכוח מאחור. בשלב מסוים נעצרה התנועה והטנקים החלו בנסיעה לאחור, בערך 1,000 מטרים. עודד עצר את תנועת הטנקים והודיע לי בקשר, שיש מגע עם אויב לפנים.

אני זוכר את התמונה כאילו היה זה אתמול. למרות שמנועי

הטנקים פעלו, היה שקט יחסי. ממרום צדיח הטנק יכולתי לזהות את המדרון היורד לנחל דליות, שדרכו תיכננתי לרדת ברגל עם כמאתיים חיילים עד לכינרת. צעקתי ופקדתי: "כולם לרדת מהטנקים." כשראיתי שהחיילים יורדים מהטנקים ומתפזרים לכל עבר הוספתי בצעקה: "כולם מצפון לדרך." להפתעתי, תנאי השמע היו טובים. כולם שמעו את הפקודה. כאיש אחד הם שינו את כיוון הריצה ופנו צפונה אל תחילתו של ואדי קטן שנשפך בהמשך לנחל דליות.

הטנקים החלו להתקדם שוב מערבה אל המשך הדרך שיורדת עד לכינרת. כמה

דקות לאחר שירדנו מהטנקים נפתחה אש טנקים. שמענו את קולות הקרב. היינו ללא כל מכשיר קשר ורק יכולנו לשער ולהבין שעודד נתקל בטנקים סוריים. כל מה שנותר לנו לעשות כדי לחלק עצמנו היה לצעוד כמה קילומטרים עד לחוף המזרחי של הכינרת.

חיילים במצוקה מחפשים מנהיג. חיילים שאין להם מפקד מוגדר, מוכנים לקבל פקודות גם ממפקד שאינם מכירים. במצב שכזה אין זמן ואפשרות לברר מי המנהיג. מי שתופס פיקוד הוא כנראה המנהיג הטבעי ויש נכונות מיידית לקבל את מנהיגותו. עצרתי אותם בקפל קרקע מוגן במדרון הצפוני של השלוחה שיורדת לנחל דליות, לא רחוק מהדרך המוליכה לכינרת. כאשר ערכתי אותם בשלשות, בעזרת קצינים מגרוד בה"ד 9 שהיו איתי, שמענו היטב את הטנקים נלחמים.

שלהם נפגעו והם התפנו אל מחנה הנח"ל. משם חזרנו על ציר הכביש אל פתח עמדת סוללה ג', שם אספנו את יתר חיילי הסוללה. מאוחר יותר התברר לנו, שאחד מחיילי הסוללה נרדם בפינה חשוכה, לא שמע שהסוללה יצאה מהעמדה ונפל בשבי. לאחר ששני טנקים נתקעו ללא יכולת חילוץ בחפירות עמוקות שהיו בצדי הדרך, היו תלויים על כל אחד מ-12 הטנקים הנותרים, הנגמ"ש והזחל"ם כעשרים לוחמים נוסף על צוות הטנק. התמונה היתה דומה למה שראיתי עד לאותו יום רק בסרטים, או ביומני חדשות שדיווחו על קרבות בקוריאה ובוייטנאם. באימונים משולבים של שריון וחי"ר בצה"ל, לא מקובל להסיע לוחמים על סיפוני הטנקים, ובוודאי שלא מספר גדול כל-כך של לוחמים על כל טנק. במלחמות שהיו עד

טנקים מהם ירדנו כמה דקות קודם לכן. רק למחרת נודע לנו, שלמרות כל התיאומים, הם נלחמו בכוחותינו. היו נפגעים. כדי שהנסיגה שאני משתתף בה תהיה נשלטת עד כמה שאפשר, התעקשתי לסדר את הכוח הנסוג בשלשות. איני יודע למה. זה לא היה הגיוני לסדר חיילים במסדר תוך כדי נסיגה בלילה, כאשר במרחק של כמה מאות מטרים מתנהל קרב טנקים. ההחלטה לא היתה מתוכננת מראש. כך הרגשתי שצריך לעשות. אולי בהשפעת איזה סרט נשכח, אולי משום שחשבתי שסירור בשלשות מכניס את הנסוגים לסדר ולמסגרת שתאפשר לי שליטה טובה יותר בהמשך, אולי משום שפשוט לא ידעתי מה עושים בנסיגה עם מאתיים חיילים. זה מחזה לא רגיל, בלשון המעטה, לראות חיילים נסוגים באמצע הלילה בתוך שטח כבוש על-ידי האויב, כמה מאות מטרים מטנקים שנלחמים ויורים, מסתדרים בשלשות כמו למסדר. עמדתי מולם והצגתי את עצמי בשמי ובדרגתי. קבעתי שאני מפקד עליהם ואמרתי שאעשה הכול כדי לחלץ אותם בשלום. הסברתי שהכוונה שלי היא לרדת אל תחתית נחל דליות, ומשם כערוץ הנחל מערבה עד הכינרת. רק לאחר ההתארגנות התחלתי לנווט ולהוביל את הכוח אל המדרונות הלא-מוכרים לי, אל המצוקים שבמדרון הדרומי של נחל דליות. היינו תקועים על מדרון סלעי תלול בעומק שטח כבוש, ללא מכשיר קשר וללא מפות. המפה שהיתה לי אבדה כנראה בעת שקפצתי מהטנק. אילו הכרתי את המדרונות התלולים והמצוקים שיורדים לנחל דליות, אני בטוח שלא הייתי מנסה לרדת דרכם אל ערוץ הנחל עם מאה ושמונים חיילים, חלקם פצועים. לא הכרתי את השטח והתבססתי רק על עיון ולימוד מוקדם של הציר על המפה. לאחר שקבענו אבטחות והוראות פתיחה באש, התחלנו בתנועה בטור. הובלתי אותם בדרך-לא-דרך על סלעים ומצוקים. חשבתי להגיע תוך זמן קצר אל ערוץ נחל דליות.

בתחילת הדרך המדרון היה מתון ונוח להליכה. תוך כמה דקות היינו בשטח סלעי, שהקשה עלינו מאוד את ההתקדמות. תוך זמן קצר היינו חייבים לפנות ממש צפונה בניצב לכיוון השלוחה וזרימת הנחל, כדי שנוכל להתקדם, ומייד הגענו למדרון תלול בלתי-עביר, ניצב וחלק כמו קיר, בזווית של 70 עד 80 מעלות. אני, שהייתי כראש, החלקתי כמה מטרים במדרון ונעצרתי רק כשעץ חסם את המשך הנפילה. היה דרוש כוח רב כדי לחזור ולעלות את המטרים שהחלקתי. כך, לאחר ניסיונות למצוא נתיב מעבר, פילסנו דרך אל תחתית הערוץ של נחל דליות בלילה שהלך ונהיה חשוך.

לערוץ הנחל הגענו לאחר שעות של הליכה, בשעה קרובה לשחר. הגענו מותשים וצמאים. התנפלנו על המים שבערוץ הנחל בלי לתת את הדעת לאיכות המים. הערכת את מצבנו. חששתי שלא נצליח לצאת מערוץ הנחל לפני עלות השחר. רציתי להגיע לכינרת לפני הזריחה מכיוון שחששתי הן מהסורים והן מכוחותינו, שצפיתי כי ינסו לחסום את המעברים דרך ערוץ הנחל אל הכינרת מפני כוחות סוריים.

כדי להאיץ את ההתקדמות חילקתי את הכוח לשתי קבוצות: קבוצת חיילים מיטיבי לכת, בפיקודי, שהתקדמה במהירות אל שפך הנחל כדי ליצור קשר עם כוחותינו; ואילו הקבוצה העיקרית, עם

הפצועים, צעדה לאט יותר בהתאם ליכולתה.

כשהשחר עלה הגענו אל פתח נחל דליות. באור החיזור כבר ניתן היה לראות לטווח של כמה מאות מטרים. מדרום לערוץ, על הדרך העולה לגולן, זיהיתי טנקים עומדים. הסתתרנו בין השיחים והסלעים וצפינו עליהם. כעשרה טנקים עמדו על הדרך, מכוונים לנסיעה לכיוון מערב. זיהיתי את הטנקים - אלה היו טנקי ה"שוט" של עורד, שמהם נפרדנו.

כיוון התנועה של הטנקים והצורה שבה הם חנו כצידי הדרך לא התאימו למצב המלחמה החמור. לא היה הגיוני שהטנקים שלנו יעמדו כך, זה אחר זה, על ציר תנועה ראשי, כשכיוון התנועה שלהם הפוך מקו החזית. האפשרות המפחידה שחשבתי עליה היתה, שהטנקים של עורד נפלו בשבי בקרב והופנו על-ידי הסורים לכיוון מערב. לא היה לי כל הסבר אחר. עצרתי את כוח "מיטיבי הלכת" מאחורי מחסה. התקדמתי לבדי לכיוון הטנקים תוך חשש גדול, והתקרבותי עד למרחק שמיעה. יצרתי קשר צעקות עם כוח הטנקים והייתי מוכן למצב שבו כוח הטנקים יפתח עלי באש. נוצר קשר והתברר שאלה כוחותינו. לאחר שהזדהיתי, הצלחתי להבהיר בצעקות מי אני, ושנמצאים איתי מאה ושמונים חיילים. כל תותחי הטנקים שהיו על הדרך הופנו לכיוון שלנו. ניתנה לנו הרשות להתקרב ולעלות אליהם אל הרכס. נדרשנו לעלות אל עבר הטנקים עם ידיים מורמות מעל הראש עד שהגענו קרוב לכוח.

מכיוון שהייתי מנותק וללא כל קשר מאז שעזבתי בחיפזון את תל פרס היה ברור לי, שחברים רבים ומפקדים דואגים לשלומנו ולא יודעים מה עלה בגורלנו. כדי לרווח על מצבי עליתי על אחד הטנקים, הצבתי את מכשיר הקשר על רשת ניהול האש הפיקודית והתקשרתי למת"פיה. התעקשתי לדבר עם המת"פ אישית והודעתי לו, שחזרתי לשירות יחד עם ניצולי סוללה ג'.

באותן שעות שבהן יצאנו מתל פרס (החל מפרוץ המלחמה ועד שחר יום ב', 8 באוקטובר) פעלו שתי הסוללות האחרות של גדוד בה"ד 9 - סוללה א' וסוללה ב' - ביעילות רבה. הסמג"ד רס"ן גולן הפעיל אותן כגדוד מוקטן. הם נסוגו מהעמדות הראשוניות אל מרכזו רמת-הגולן, ומשם עלו צפונה עד לעמדה ליד צומת ואסט.

* * *

בבוקר יום ג', 9 באוקטובר, לאחר לילה של שינה ומנוחה, יצאנו ניצולי תל פרס, רעננים ומצוידים, להצטרף אל הגדוד ולתגבורו. במשך שעות הלילה קיבל הגדוד פקודה לנוע לעמדה גדודית חדשה, מזרחית לצומת ואסט. הגענו לעמדה בסביבות 8 בבוקר. בשעה שהגענו לעמדה ירה הגדוד כסיוע לחטיבה 7 על מטרות בטוחים של כ-7-8 ק"מ. אנשי הגדוד תיפקדו היטב וביעילות, אך נראו עייפים מאוד.

עמדת הגדוד היתה מוצפת באריזות תחמושת ריקות ועודפי חנ"ה (חומר נפץ הודף). ליד כל צוות היתה ערימת ארגזי תחמושת ריקים מעורבים עם שקיות חנ"ה, שגובהה היה כמעט מטר. גודל הערימות וכמותן סיכנו מאוד את העמדה, שכן הן עלולות היו להתלקח כל

רגע, להתפוצץ ולפגוע בחיילים ובתותחים. בשל דרישות האש המתגברות וההתפתחות המהירה מאוד של קרב ההגנה לא יכולנו לדלג לעמדת חליפין.

בלי להאט את קצב האש החלפנו, חיילים וקצינים שהיו כל העת בסוללות, בחיילים ובקצינים שהגיעו איתי, והוצאנו את המשאית מהר ככל האפשר מן העמדה. שלחתי אותם, בפיקודו של אחד הקצינים, להתארגן בעורף, באחד הקיבוצים, להתרחץ, להחליף בגדים, לאכול טוב, להתקשר הביתה, והעיקר, לישון לילה אחד שלם ללא הפגזות ודילוגים. הוריתי להם לחזור לעמדה לאחר 24 שעות. במשך כל יתר ימי המלחמה הקפרנו על רענון הלוחמים,

התחמושת הארטילרית שבידי הדרג הגדודי. התברר לי, שבכל העמדה הגדודית נותרו כ-200 פגזים כבטן התומ"תים ובדרגים. סברתי, שכמות הפגזים קטנה מדי ודרשתי מהמת"פיה דחיפת תחמושת מיידית. משאיות התחמושת הגיעו לעמדה רק לאחד כשעתיים, בשלבים הקריטיים ביותר של הקרב, כאשר הגדוד ירה בקצב מרבי ללא הפסקה.

מייד לאחר שהגעתי לעמדה הצבתי את אחד ממכשירי הקשר על רשת מבצעים א' של חטיבה 7. האזנתי לניהול הקרב, לפקודות ולהורעות שעברו ברשת החשובה הזאת. על גבי מפת מצב מאולתרת סימנתי את כל נקודות הציון שקיבלנו בפקודות האש מסא"ל אריה

תרגולת שאינה כתובה במערכי השיעורים, ושלאנו כל יום מחזור של קבוצת חיילים וקצינים למנוחה קצרה בעורף. התברר לי, שמאז פרוץ המלחמה בשבת, החיילים והקצינים כמעט שלא אכלו, ולא בגלל מחסור במזון אלא מכיוון "שלא היה זמן לארגן ארוחה מסודרת". הוריתי מייד לטבחים לעבור בין הצוותים ולחלק לחיילים אוכל כדי שיוכלו לאכול תוך כדי לחימה. אברהם ורד, הצלם הידוע של עיתון **במחנה**, היה כל העת הזאת בעמדה והנציח במצלמותיו את קורות הגדוד. בין התמונות הרבות שצילם בקרב עמק הבכא יש תמונות של תותחני גדוד בה"ד 9, המושכים ביד אחת בכבל הירי וביד השנייה מחזיקים ארוחת בוקר של לחם ובצל. אחד הנושאים הראשונים שברקתי כשהגעתי לעמדה היה כמות

מזרחי, מס"ח 7.

כך עקבתי אחר התפתחות הקרב. בתחילה ירינו על מטרות בטווחים של כ-7.5 ק"מ. הבחנתי שהטווח אל המטרות שהעסקנו באש הלך והתקצר ל-5 ק"מ. ככל שהדרישות לאש גברו, הטווח אל המטרות שעליהן ירינו התקצר והתקרב אלינו יותר ויותר. כעבור זמן לא רב ירינו על מטרות בטווח של 3 ק"מ. קולות הקרב - תותחי הטנקים ומנועי הטנקים המתמרנים ומחליפים עמדות - היו קרובים, ממש מעבר לרכס שלפני העמדה. נוסף על השריון הסורי שהתקרב מאוד אל העמדה נחתו לידינו מסוקים סוריים, שהנחיתו חיילי קומנדו. כמו כן תקפו אותנו מטוסי קרב סוריים בגיחות נמוכות, שהכבידו מאוד על יכולת הריכוז והשליטה. כל ההתרחשויות הכבידו

מאוד על היכולת להמשיך ולפקד על העמדה. היה צורך בריכוז רב כדי לתפקד ביעילות ובערנות, והיה צורך בשליטה עצמית גבוהה כדי להקריץ ביטחון ומנהיגות, שכן חיילי הגדוד כחנו אותנו, המפקדים, בשבע עיניים, והושפעו מאוד מן ההתנהגות שלנו. המפקדים נדרשו לאתר את הבעיות הרחופות ביותר, להתמקד בהן, ולהמשיך להפעיל את הגדוד בייצור אש מסייעת לטנקים בקו המגע, שהיתה חיונית מאוד להכרעת הקרב.

לא היה צורך להאיץ בנו לעשות מאמצים נוספים. כל אחד בגדוד חש שאלה הן שעות גורליות של הכרעת הקרב על רמת הגולן ועל המדינה כולה. ידענו, שכל פגז שיוצא למטרה משפיע על תוצאת הקרב.

אריה מזרחי היה רגוע בכל מהלך ניהול האש. כל הבוקר האזנתי לפקודות האש שלו. הוא היה נחרץ וענייני, ברור ועקבי. הוא ניסח את הפקודות באופן שיכולנו להבין מייד את הפקודה ללא בזבז זמן על הבהרות והסברים מיותרים. התשדורות שלו לא העידו על המתח הרב שבו היה שרוי. מדי פעם, בתוך סערת המלחמה, הוא הודיע לנו על פגיעות ישירות של הארטילריה בטנקים סוריים. אריה נתן לנו, לתותחנים מאחור, תחושה של שותפים חשובים בהכרעת הקרב.

מזרחי תיכנן את העסקת המטרות כך שנוצר מארב ארטילרי במרכז העמק, ולשם כיוון את גדוד הקטיושות. שאגות האמים של ירי גדוד הקטיושות, שיצאו ופרצו כמעט כאחת מכל המשגרים, היו מרשימות ומפחידות. אין ספק, כי מכת האש של גדוד הקטיושות, שהונחתה בניהולו של מזרחי על הכוח הסורי, היתה אחד הגורמים החשובים בהכרעת קרב ההגנה בעמק הבכא.

בשיא הקרב, כשעתיים לאחר שדרשתי תחמושת, נכנסו לפתח העמדה, בפיקודו של רס"ן אלכסנדר ברגר, שתי משאיות סמיטריילר אזוריות עם התחמושת. באותה עת נותרו בעמדה רק 20 פגזים בשתי הסוללות, כלומר, ממוצע של 2.5 פגזים לכל תותח. אם משאיות התחמושת היו מגיעות לעמדה כמה דקות מאוחר יותר, היינו עומדים ללא תחמושת וללא יכולת לסייע.

על אף הסכנה הרבה שהיתה בכך הכנסנו את המשאיות המלאות בתחמושת למרכז עמדות התותחים המגובבות בערימות של ארגזים ושקיות חנ"ה עודפות. ללא כל הוראה נוספת, התגייסו כל הנוכחים בעמדה - טבחיים, חובשים, נהגים, קצינים וכל מי שרק יכול היה - לפרק באמצעות גרזנים את ה"בלות", שבהן אורזים וקושרים את חבילות הפגזים. לא היה זמן לתרגולת "מלא מחדש". מייד לאחר פריקת ארגזי התחמושת העברנו את התחמושת ישר אל הצוותים, ישר אל לועי התותחים לירי. האש לא פסקה לרגע.

תוך כדי הפעולה המאומצת של פריקת ארגזי התחמושת הבחנתי בזווית בצלם אברהם ורד. הוא הניח על ארגז תחמושת ריק את המצלמות שלו ונרתם להעברת התחמושת הכבדה מהמשאית אל התותחים. הסכנה המיידית לחיים היתה מוחשית ביותר, והצורך לעזור היה חשוב יותר מצילום הרגעים המיוחדים האלה.

בשלב מסוים, המרחק בין קודקוד כוח הטנקים הסוריים ובין העמדה היה קצר כל-כך שחשבתי לפקוד על "היכון לטנקים" -

פקודה המחייבת להכין את תותחי השדה המגושמים לירי בכינון ישיר. כלומר, להתקיץ את הכוונות הטלסקופיות לכינון ישיר ולהציב את התותחים בעמדות כינון ישיר במקום עמדת ירי עקיף. בשל דרישת האש של המס"ח והצורך הדחוף והחשוב יותר לאש מסייעת על המטרות, דחיתי את מתן הפקודה לעבור לכינון ישיר מדקה לדקה עד שהתברר, שממש באותן דקות נבלמה התקדמות ההתקפה הסורית. לאחר ירי גדוד הקטיושות שלנו נשברו הסורים והחלו לסגת מזרחה. בכל פעם שקיבלנו פקודת אש חדשה התברר, שהטווח אל המטרות גדל שוב. לא היה עוד צורך בידי בכינון ישיר.

כאשר גדלו טווחי הירי הודיע לנו מזרחי בקשר, שהאויב נשבר ומתחיל לסגת. המשכנו בירי בקצב המרבי עד שטווחי האש גדלו והתרחקו מהעמדה לטווח של כ-8 ק"מ. מהפקודות שקיבלנו הבננו, כי קרב ההגנה הסתיים בהצלחה. הצלחנו לעצור את התקפת האויב וגרמנו לו אבידות כבדות ביותר. הסורים נסוגו אל מעבר לקו הגבול; רוב כוחותיו הושמדו והיו מפוזרים בכל עמק הבכא.

תל שמש יום שישי, 12 באוקטובר

לאחר קרב ההגנה בעמק הבכא היה גדוד בה"ד 9 לגדוד הארטילריה החביר של חטיבה 7. הוטל עלינו להיות גדוד הארטילריה הראשון שיחצה את הקווים אל המובלעת הסורית יחד עם הטנקים של חטיבה 7. ביום ו', 12 באוקטובר, היינו על הציר הצפוני במובלעת בדרך אל מזרעת בית ג'ן.

בסביבות השעה 6 בערב קיבלתי מאריה מזרחי קריאה לפתוח מייד באש על תל שמש ולסייע באש תותחים בחילוץ של יוסי בן-חנן, שנפצע קשה ונשאר מוטל למרגלות התל בלי יכולת לחלץ את עצמו. הפקודה ברשת הקשר ציינה את שמו המלא. יוסי היה עבורי יותר ממפקד כוח מסתייע. הדרכתי איתו בקורס מ"פים שריון בתקופה שבה אביגדור בן-גל ("ינוש") היה מפקד הקורס, והיתה לנו שנה מלאה של פעילות וחוויות משותפות כמדריכים בקורס. נוסף על כך, לימדו אותנו בחיל, שמתן אש לחילוץ כוחותינו יהיה תמיד בעדיפות על כל פעולות סיוע אחרות. סיימנו במהירות את ההכנות לפתיחה באש חפוזה ופתחנו בידי על תל שמש לפי פקודות האש שקיבלנו ממזרחי. הגדוד ירה בקצב אש מלא אל עבר תל שמש, שם ניסה כוח של סירת מטכ"ל, בפיקודו של יוני נתניהו, לחלץ את בן-חנן מנפילה בשבי הסורים.

אני מניח, שבעמדת תצפית מאולתרת על המדרון המזרחי של החרמון, או במוצב החרמון עצמו, שעדיין היה בידי הסורים, צפה בנו קת"ק סורי. הקת"ק היה כנראה קציץ צעיר ומוכשר, שהבין מייד את ההזדמנות שנקרתה בפניו לפגוע בעמדת תותחים פעילה. הוא יזם את בקשת האש ופנה למפקדה הממונה לקבל הקצאת יחידת אש. מן הסתם הוא מסר בקשר, שזוהי מטרה שכדאי מאוד לירות עליה - "גדוד תותחים ישראלי במצב ירי".

אילו היה הקת"ק בדרגה בכירה יותר היה מקבל כנראה יותר מקנה אחד וארבעה פגזים. במצב הנוכחי, כאשר המערך הסורי קרס וצה"ל היה בתנועה על הצירים המובילים לדמשק, נתן מפקד

הארטילריה הסורי לקת"ק כמות זעירה של אמצעי אש - דומה לזו שהוקצתה לי ביום שפרצה המלחמה, המינימום האפשרי. שתיים-שלוש דקות לאחר שהקת"ק הסורי נתן את פקודת האש נפל הפגז הראשון בשטח. בתצפית השולטת שלו על כל השטח, ללא שטחים מתים, איתר הקת"ק ללא קושי את מקום נפילת הפגז והזדרז להוציא תיקון אש. כפי שלמד בשיעורי הטיווח, הוא נתן פקודת תיקון כדי לפתח מסגר על סוללה ב' שלי. פעולה נכונה שבאה לוודא, שהמטרה עליה הוא רוצה לירות, נמצאת בין שני פגזים שפגעו בשטח באופן מבוקר ושהמרחק ביניהם ידוע גם לקת"ק

לירי הפגז הבא.

משני צידי החזית - הקת"ק הסורי מצד אחד ואני מפקד העמדה מהצד השני - הבנו את מקרא הטיווח. היה ברור, שהפגז הבא יפגע סמוך לתומ"תים של סוללה ב'. אני מניח, שגם המסקנות המקצועיות שלנו היו דומות. ואולם היה הבדל מבחינה מבצעית. הסורי היה במצב התקפה על העמדה שלי, ולכן לא התלבט באשר לפקודת האש הבאה שהוא הוציא במהירות ליחידת האש שלו. לי היו לבטים שונים: האם לשקול רק את טובת הגנת העמדה, או את מחויבותי לסייע כמעט בכל מחיר להצלחת חילוץ הנפגעים? האם אני רשאי

וגם לסוללה היורה.

מהזחל"ם שלי ראיתי היטב את נפילת הפגז הראשון. קיוויתי שזה פגז תועה שלנו או של הסורים, שפגע במקרה בחזית סוללה ב'. חששתי שתוך זמן קצר ייפול פגז נוסף מאחורי סוללה ב', פגז שיאמת כי מטווחים אותנו. בשלב הזה לא היו לי מספיק סיבות להפסיק את הסיוע לחילוץ. לכן פקדתי על סוללה ב' לבצע "היכון לנוע בלי הפסק אש", והוספתי: על נהגי התומ"תים להיות בתאי הנהג עם מנועים דלוקים; כל מי שיכול יתפוס מחסה ליד התומ"תים; לא להפסיק את הירי.

תיקון האש של הקת"ק הסורי היה נכון ומדויק. הפגז השני פגע סמוך למרכז ניהול האש ו"סגר" במדויק על סוללה ב'. אני בטוח, שהקת"ק הסורי היה מרוצה מאוד, ופקד ללא שהות על חציית המסגר

לזנוח את הסיירת שמחלצת את בן-חנן ולהפסיק את סיוע האש בשעה שהיא נלחמת על תל שמס. האם מוצדק להפסיק את הירי בגלל שאני חושש מכך שפגזים ארטילריים ייפלו קרוב לעמדת התותחים? איזו השפעה תהיה להפסקת הסיוע לסיירת על החילוץ? התגובה שלי היתה חייבת להיות מיידית. ידעתי שיש לי פחות מדקה עד לפגיעת הפגז הבא. ידעתי שאין לי זמן מספיק להציג לאריה מזרחי את הבעיה ולקבל את אישורו להפסיק את הסיוע ולדלג את הסוללה.

בחדרי ההרצאות, בתרגילי ניתוח אירוע, העדיפות במקרה דומה ניתנה תמיד למסתייע. ואולם, קל יותר לקבל החלטה כזאת בחדר ההרצאות, כאשר התוצאה של החלטה לא נכונה תהיה רק הערות המדריך ואולי ציון הערכה נמוך. בשטח הדברים שונים. אין עם מי

לדון בדילמה, והאחריות כולה שלך. ברגע כזה אתה הכי לבד בעולם. החלטתי לדחות את הדילוג של סוללה ב' ולהמשיך בירי. אולי בגלל קהות חושים, אולי בגלל שהתרגלתי לסכנות. נראה כי גברה בי האחריות שלנו, התותחנים, לספק אש מסייעת יעילה למסתייע. חששתי יותר לתוצאות הקרב בתל שמש. גם בגלל ההיכרות האישית, אבל בעיקר בשל העיקרון שעליו חונכתי וחינכתי, שלפיו האש הארטילרית היא של המסתייע. יחידות האש הן אמצעי לייצר ולהביא את האש המסייעת במקום ובזמן שהמסתייע צריך אותה. כדי להפסיק אש ארטילרית מסייעת תוך כדי הקרב, צריכה להיות סיבה חזקה יותר מ"חשש לירי על העמדה".

הפגזים השלישי והרביעי שפגעו בעמדת סוללה ב' גרמו לפגיעות קשות. פגז אחד נפל ממש בין צוות 3 לצוות 4, ופגע אנושות בכל התותחנים שתפסו מחסה בצמוד לדופן התומ"תים. נהגי התומ"תים פעלו במהירות ויצאו בנסיעה חפוזה אל מחוץ לעמדה. התומ"תים לא נפגעו. שישה תותחנים נהרגו ושמונה נפצעו. הצוער הלל טרבלסי נהרג בירי הזה. עודפים של שקי חנ"ה שהיו בעמדה התלקחו ופרצה אש. התומ"תים התפזרו לכל עבר בתוך שטח סורי, שהיה רק כמה שעות קודם לכן מרחב מוגן סורי שבו שדות מוקשים ובו יכלו לפעול חוליות קומנדו סורי. על האדמה הטרשית והשחורה של הרמה הסורית ירדה חשיכה מוחלטת.

שיערת שיהיה ק"ק הסורי דיווח בסיפוק על פגיעות מצוינות עם נפגעים ואש שפרצה במטרה. נראה, כי העובדות האלה אומתו על ידי יחידות האזנה של המודיעין הסורי, שהאזינו בוודאי להודעות שלי על נפגעים ולבקשותי לעזרה בחילוץ נפגעים.

עם נפילת הפגז האחרון התחלתי בלילה נוסף של טיפול ופינוי פצועים והרוגים. עסקתי באיסוף צוותי התומ"תים המפוזרים והמפוזרים בחושך בגבעות המובלעת הסורית, בהתארגנות לתנועה ובדילוג לעמדה אחרת. פעלתי לשקם ולהכשיר שוב את הסוללה שנפגעה.

בלילה הקשה והנוראי שרק התחיל, הכבידה עלי יותר מכול הדרישה של מפקדים בכירים ומתוסכלים - שלא היה להם תפקיד מוגדר בכל המלחמה ושישבו מנותקים מן הנעשה בשטח במפקדות עורפיות רחוקות ומוגנות ולא יכלו לדמיין מה עובר עלי באותם רגעים - לדווח להם כמעט בכל דקה, כמעט בשידור חי, מה קורה. דרישה כזאת של מפקדים בשעה קשה מרגיזה ופוגעת ביכולת התפקוד.

בשעות שלאחר הפגיעה בעמדה הייתי חייב להיות מעורב כמעט בכל דבר: איסוף הפצועים, מיונם, טיפול בהם ופינויים לאחור, איסוף הצוותים מתוך השטח הסורי, איסוף ההרוגים, בדיקה שאין בין ההרוגים בטעות חיילים פצועים, הגנה על העמדה מפני התקפה קרקעית. כל פנייה כזאת של המפקדים חייבה אותי להפסיק פעילות דחופה וחשובה יותר, לחזור אל הזחל"ם, אל המיקרופון, אל הקשר, ולמסור דיווח מפורט וחסר ערך על המצב. אין ספק, שכוונתם היתה טובה ושהם חשבו שבדרישת הדיווח הם מפגינים התעניינות ומעורבות, אבל הם רק הכבידו עלי ברגעים קשים בלי שהיה ביכולתם לעזור. הלקח שלי מהמקרה הזה היה, כי בעת אירוע מבצע

על המפקד במפקדה הממונה לתת למפקד היחידה הכפופה לו לעבוד בשקט. מפקד ברמה ממונה יכול וצריך לקבל את תמונת המצב באמצעות האזנה לרשתות הקשר שבהן הפקוד שלו מפקד על כוחותיו.

עזרה ממשית קיבלתי מיחידות שכנות. רופאים וחובשים הגיעו מתוך החשיכה ועזרו במיון ובטיפול בנפגעים ובהרוגים ובפינויים. התנהגותם של קציני הגדוד וחייליו היתה למופת.

פלוגת חרמ"ש נשלחה על-ידי מפקדת חטיבה 7 לעזור באיתור התומ"תים המפוזרים בשטח ובאיסופם. הפלוגה הזאת נשארה לאחר מכן עם הגדוד כמעט עד סוף המלחמה, כדי לתגבר את יכולת הגנת העמדה שלנו.

כעבור זמן לא רב חזרנו לכשירות מבצעית. קשה לחזור לשגרה לאחר שסופגים פגיעה קשה כל-כך, אבל המלחמה נמשכה והמשימות החדשות שהונחתו על הגדוד לא הותירו זמן למחשבות. העובדה היא, שביצעתי פעולות בהיקף ובתחומים רבים כמעט בעת ובעונה אחת, בהכרה מלאה, בערנות וביעילות יוצאת דופן. פעלתי באופן מכני, חצי אוטומטי, רציונלי מאוד. הייתי כאילו מנותק, מחוסן וסגור מפני רגשות ועצב.

לאחר שהפצועים טופלו וההרוגים פונו ונשלחו לאחור לנקודת איסוף נפגעים ולאחר שרוכזו התומ"תים המפוזרים, הסתיימה התקרית באחת. הגדוד קיבל פקודה לנוע בדרך עפר לכיוון דרום. מתוך שיקולים וצרכים מבצעיים, שאינם קשורים לאש נגד סוללות שפגעה בנו, העבירו אותנו לאזור ח'אן ארינבה שבמרכז המובלעת. הגדוד פעל ברמת-הגולן והשתתף בכל הקרבות שבהם לחמה חטיבה 7 כגדוד סדיר לכל דבר עד 18 באוקטובר 1973. גרוד המילואים שלו השתייכו התומ"תים התייצב ב-18 באוקטובר בבוקר בעמדה שליד תל שמש בעומק המובלעת הסורית והחליף אותנו. חיילי גדוד בה"ד 9 נשלחו חזרה לצריפין להשלמת הכשרתם בקורסים השונים.

גדוד בה"ד 9 פורק כפי שהוקם - בכת אחת, תוך כמה דקות. הוא נמוג בתוך שגרת אימונים של קורסים, שמפקדיהם דחקו לזרו להסמיך את בוגריהם מוקדם ככל האפשר.

האוטובוסים שיצאו מעמדת תל שמש בשעות הצהריים הגיעו בשעות הערב לבה"ד. הם חנו ליד אותו מגרש טניס במרכז המחנה. החיילים פרקו את הציוד האישי. עוד כמה טפיחות על השכם לפרידה וזה נגמר. כל אחד פנה למסגרת האימונים שלו ונבלע בשגרה שלאחר המלחמה. גם בקורס היסוד, גרעין הגדוד, לא נשמרה מורשת הגדוד. בשונה מגדוד סדיר או גדוד מילואים, לא נותרו בגדוד בה"ד 9 חיילים במסגרת הגדודית, כדי להמשיך ולספר את קורות הגדוד במלחמה, לכן החלטתי לכתוב את קורות הגדוד.

